

KRIZA BOLJŠEVIČKE PROSVJETE

»Naša škola ne daje solidnih moralnih osnovica. Ulazeći u život naša se mladost ne opire zlim utjecajima; odatle tragedija naše mladeži: pijanstvo, samoubojstva, anarhija u privatnom životu.«

Sovjetski Nastavni Vjesnik, Moskva, 1929., br. 9.

Čitajući ove retke, mnogom će se možda čitaču poroditi misao: odakle to, da o tom misterioznom boljševičkom režimu kolaju najkontradiktornije vijesti? Jedni ga kude i proklinju kao najsureviji tip brutalne tiranije, drugi ga veličaju i uzdižu do apoteoze gledajući u njem najsavršenije rješenje svih socijalnih problema.

Da predusretne prigovore, na koje će eventualno i ovaj članak naići, pokušat ću da konkretnim činjenicama razjasnim to stvarno protivrjeđe, koje vlada u svjetskoj štampi, kad je govor o boljševičkoj Rusiji. Time će cijenjenim čitateljima biti jasno, da ove — istina crne slike — nijesu izmišljene, neobjektivne, nepravedne.

1. Lice i naličje.

Najprije: odakle tirade neke štampe boljševičkom režimu? Izvor im je u glavnom dvostruk: prvo — novac; drugo — neznanje. Mnogi evropski listovi u zvijezde kuju, ili bar ne sakrivaju svojih simpatija prema boljševizmu u Rusiji jednostavno stoga što ih Moskva financira i milijunima rubalja otetih iz patničkih ruku potištenog radnika i ugnjetavanog seljaka nastoji, da stvori i spase svoj renommé u svijetu. Međutim, iako su boljševici postali pravi virtuozi u laži i iskrivljivanju istine, očita tendencioznost mnogih publikacija najbolje raskrinkava pozadinu takog pisanja.

No ogriješili bismo se o objektivnost, kad bismo rekli, da je svaka pohvala boljševičkog režima — plaćena. Ima priličan broj američkih, engleskih, francuskih i njemačkih izdanja, u koji-

ma se crvena Rusija prikazuje kao uzor uredene države¹. Auktori tih knjiga većinom opisuju vlastite utiske sa svojih putovanja po sovjetskim republikama. Kako to da mnoge i od tih publikacija govore u prilog boljševičkog režima? Tumači nam to historija Patiamkinovih sela. Boljševici su u tom još veći majstori nego sam Patiamkin. Većina tih američkih, engleskih i drugih putnika ne zna ruski, već je potpuno prepuštena na milost i nemilost spretnih sovjetskih »Čičerona«. Ovi budno paze, da njihovi klijenti vide samo ono, što smiju da vide t. j. one stanove, škole, tvornice, domove i. t. d., koji imaju baš tu svrhu, da zamažu oči naivnim strancima. Pa i onim se tuđincima, koji znaju ruski, na sve moguće načine onemogućuje neposredni dodir sa stanovništvom, slobodno razgledanje i proučavanje sovjetskih institucija. Oni, koji su zbog dužeg boravka imali prilike da upoznaju svu tu falsifikaciju, iznijeli su o tom zanimljivih podataka.

Franceska učiteljica Elizabeta Despréaux², koja je imala prilike da tri godine promatra realni život sovjetske Rusije, a ne samo posebne modele za strance, razočarana piše: »Patiamkinako je varanje u sovjetskoj Rusiji doseglo savršenu visinu ili bolje, uopće ničega ni nema osim onih uzor-zgrada, što su ih sovjeti rubljima podigli u svim strukama, da ih pokažu strancima.«

U svom izvanredno dokumentiranom djelu: *Moscou sans voiles*,³ bivši belgijski konzul u Rusiji, gosp. Joseph Douillet, navodi cio niz upravo nevjerovatnih činjenica, koje najbolje demaskiraju zakulisne metode crvene tiranije. Auktor izvrsno poznaje Rusiju, proveo je u njoj trideset i šest godina, a od tog devet godina pod boljševičkim režimom. Ruski mu je postao drugim materinim jezikom. Oštro diplomatsko oko, pronicav duh, vjieran sud, lojalan karakter, sve to jamči za kompetenciju njegovih izjava i navoda, kojima otkriva nečuvenu sovjetsku prepredenost u iskrivljivanju prave realnosti pred strancima.

Samo par njegovih doživljaja:

U jesen 1924. sjedio je g. Douillet u kancelariji načelnika centralne administracije, g. Sergijevskoga. Doktoru stupi u ured neki Englez, zamoli preko svog službenog tumača dopuštenje, da pohodi sovjetske tamnice. Sergijevski se najprije propita, da li Englez zna štogod ruski, a kad ču, da ne zna ni probijeliti, telefonski dade upitati zatvor »Sokolniki«, da li su spremni da prime pohode i neka budu pripralni da prime jedan pohod nakon kakih 60 minuta. Zatim naloži šefu tamničara, da prati tuđinca: »Pripazite dobro na nj. Pazite, da ne zaviri, kamo ne treba.« Kad ih je Sergijevski otpremio, zaboravivši, da nije sâm, usklikne: »Kako su naivni ti stranci«.

¹ N. pr.: Scott Nearing: *Education in Soviet Russia*; izdanja Dewez, Counts, Washburne — Levitski: *Dossiers de l' Action populaire*, (DAP) 15 IX 1929, str. 1004. etc.

² *Le Monde Slave*, janv. i fevr. 1929, Paris, Alcan.

³ *Spes*, Paris, 1929, 86 a tisuća; Poglavlje I, II, V, passim.

U još naivniju stupicu pade delegacija Trade-Unions, koja je došla, da pogleda sovjetsku Rusiju.

Epizoda se odigrala na maloj nekoj stanici »Donbasa« (Donecovog bazena). Vlak produljio svoje čekanje: mjesto pet minuta — cijeli sat. Što se dogodilo? Tamošnji seljaci to najbolje znaju. Uz prugu, kojom je imala da prođe engleska delegacija, nalazila se neka tvornica, koja je već više godina mirovala. Prema sovjetskom programu imali su seljaci dan prije dolaska engleskih putnika dovesti slame, naložiti peći, i tako bi oblaci dima imali da pokažu strancima punu aktivnost sovjetske tvornice. Međutim je upozorenje došlo 24 sata kasnije, i stoga je cio vlak imao da počeka 1 sat, dok se na brzu ruku nije dovezla slama i naložile peći. Kad je vlak sa strancima prolazio, iz svih je dimnjaka sukljao gust dim.

Da stranac što teže uđe u trag tim falsifikacijama, sovjetski agenti budno paze, da ne dođe u dodir s ruskim pučanstvom. U Rostovu na Donu u željezničkoj tvornici kraj stanice, nalazilo se više stotina radnika, kojima nije bio po čudi crveni sistem. Dan prije no što je došla engleska deputacija, najavljeno je tim radnicima, da sutradan imaju prosto i da ne smiju doći u radionicu. Na njihovo mjesto postavi policija svoje ljude, samo da oni pravi radnici ne dođu u kontakt sa strancima.

Neki je jadnik radi par riječi izmijenjenih s jednim članom Trade-Unions-a — odsjedio 3 godine na Soloveckim otocima. A toga je Douillet doživio više. Sovjeti se katkada ne žacaju sami cinički priznati, da idu za tim, e zavaraju naivno inozemstvo. Rudarska je industrija doživjela pod crvenim sistemom silan slom. Da se to pred javnošću kako tako sakrije, sovjetska je štampa dan za danom pisala o oživljeljoj aktivnosti mnogih tvornica. G. Douillet je htio da ispita istinitost tih vijesti. Imao je što da vidi. Sovjeti su reaktivirali jednu tvornicu, radili u njoj neko vrijeme, prestali pa otišli u drugu i tako redom, a međutim zavaravali javnost vijestima o silnom napretku rudarske industrije. Kad je g. Douillet to spomenuo nekom tvorničkom direktoru, ovaj mu jednostavno odgovori: »To nam je korisna propaganda za našu stvar, jer tako ljudi misle, da naša industrija napreduje, i da svaki dan reaktiviramo nove tvornice. U moskovskoj centrali su toga radi zadovoljni s nama. Na taj način imaju oni čim da zavaravaju inostranstvo«.

2. Naličje boljševičkog školstva.

Kako iz gornjih činjenica razabiremo, sistem je Patiamkinovih sela ruskim boljševicima posve familijaran. Koje dakle čudo, ako se njim na veliko služe, i kad se radi o prosvjeti i školi. I tu su oni obećavali potpunu reformu, posvemašnje uništenje analfabetizma, popularizaciju visoke prosvjete, besplatne škole, kako sam to već u prošlom članku istaknuo⁵. Prema služ-

⁵ Id. ib., str. 42.

benom sovjetskom programu imalo bi do g. 1933. da nestane analfabeta u boljševičkoj Rusiji; propagandističke se statistike i organi razmeću silnim izdacima, što ih sovjeti troše na prosvjetu. Nažalost i ta stvar ima svoje naličje, ocrtano u raznim sovjetskim publikacijama, koje nijesu određene za inozemstvo.

Komunist Grigoriev, u svom djelu »Problem opće nastave« veli: »Naši prosječni izdaci za jednu pučku školu iznose godišnje kakih 450 zlatnih rubalja; mjesne institucije prije revolucije (Zemstva) izdavahu godine 1910. poprečno 875 rubalja za svaku školu. Naši dakle izdaci dostizavaju samo 51.4% predratnih izdataka. Za dake osnovnih škola dajemo mi 5 rubalja i 47 zlatnih kopejki godišnje, a prije rata se na svakog takvog učenika trošilo 11 rubalja i 69 kopejki; naši su dakle izdaci samo 46.8% onih predratnih«.

Zanimljive su i ove brojke: caristički budget od 1913. predviđao je za prosvjetu 340 milijuna zlatnih rubalja, a sovjetski od 1927-28 284 milijuna boljševičkih (černovic) rubalja t. j. samo 128 milijuna zlatnih rubalja.⁷

Kad je caristička Rusija, koja je za polovicu više davala za prosvjetu, bila na glasu sa svoje zaostalosti, lako je razumjeti, na kojem je zapravo stupnju prosvjeta u sovjetskoj Rusiji.

Da se ne mučimo nagađanjem, sovjeti sami govore o naprednosti svoje prosvjete. Panfilov u »Učiteljskaj Gazeti« od 14. svibnja 1929. piše:

»Zaostatak naše javne nastave pokazuju ovi brojevi: od tisuće stanovnika mi imamo 69.4 učenika u svim raznim školama, dok ih Sjevero-Američka Unija ima 250 od tisuće, Engleska 175 i t. d. Samo 44.1% naših stanovnika poznaje alfabet. Dok u Evropi i u Americi obavezna nastavna perioda traje 10—12 godina, kod nas školska perioda ne traje više od 3—4 godine. U našim se osnovnim školama nalazi samo 54.3% od svih školskih obvezanika.«⁸

Sovjeti su mnoge škole reducirali ili ih čak pretvorili u mračne zatvore kao na pr. veliki moskovski licej u zloglasnu Ljubianku. Auktor djela »Moscou sans voiles« lično je prisustvovao zatvaranju nekih škola. U mjestu Novolenskovskaja u Kubanu bila su prije dolaska boljševika dva liceja: jedan za dječake, drugi za djevojčice; osim toga šest državnih osnovnih škola i dvije privatne. Sovjeti ukinu od toga osam škola, a ostave samo jednu pučku školu i jedan mješoviti licej. (Svijesno tražeći, da moralno iskvare mladež, sovjeti uvode u školama koedukaciju.)

U Beľovodsku kraj Harkova zatvorili su boljševici dječjački licej, a trgovačku školu pretvorili u kazališni klub. Ista je sudbina zadesila stotine i stotine drugih škola.

I boljševičko hvastanje o besplatnoj nastavi samo su demagoška obećanja političkih agitatora.

⁵ Boljševička škola, Život, br. 1., 1930.

⁶ Moskva, sv. V., str. 51. — DAP, str. 1004—5; 15. IX. 1929.

⁷ Taj manjak ističe i A. Vasiljev u 4. broju »Pučke Prosvjete«, Moskva 1928. — Gautherot: Le communisme à l' Ecole str. 19, 20.

⁸ D. A. P., 15. IX. 29., str. 1005.

⁹ str. 90, 91 ss.

Uistinu su njihove škole dvostruko skuplje nego li za prijašnjeg režima. Školarina se u pučkim školama ne zahtijeva direktno već pod raznim drugim izlikama: za uzdržavanje pokućstva, za loženje, za popravke. U tim su školama djeca prije dobivala sve potrebštine besplatno, danas ih moraju sama kupovati.

U srednjim se školama plaća i školarina i posebna svota za uzdržavanje škole. Pod starim se režimom plaćalo 50 rubalja, a pod boljševičkim 108 rubalja školarine i još k tomu dodatak za popravke, svijetlo i t. d. Od tog plaćanja za uzdržavanje škole nije nitko oprošten, pače ni najsiromašniji.¹⁰

Kad su boljševici tako okljaštrili prosvjetni budget, lako nam je zamisliti, u kakvom se stanju nalaze njihove školske zgrade i njihovi nastavnici.

U *Nastavnom vjesniku* od 13. srpnja 1928. nalaze se žalosne refleksije jedne učiteljice:

»Davao bi znao, kamo oni s izdancima. Čovjek dođe da radi, a ne nalazi u školi ni najpotrebnije stvari; čak i posudu za vodu mora da pozajmi od poslužnika. U razredu blato, nema drva, nema školskih udžbenika, nema klupa... Čovjek mora da pješači do okružnog komisarijata, da ondje ponizno prosjači najpotrebnije predmete. U proljeće i u jesen živimo u užasnom blatu, a zimi u studeni... Odatle: nevrastenija, malokrvnost, razdražljivost, sušica, vratne bolesti, koje niču kao gljive iza kiše...«

Neki seoski učitelj — otac obitelji piše:

»U sadašnjim životnim prilikama seoski učitelj ne može imati ni obitelji ni svojega ognjišta. Evo primjera! Meni je 48 godina. Seoski savjet i knjižnična izba iskorišćuju me na sve moguće načine. Osim toga imam školu s 86 učenika. Oženjen sam, imam četvero djece. Žena mi radi u školi, koja je udaljena kakih 17 kilometara. Da se uzmognemo bar kako tako prehraniti, prisiljen sam da orem i kopam... Ne dostaje mi vremena. Djeca mi rastu posve prepuštena samima sebi bez ikake odgoje; razvijaju se poput poljskog korova.«¹¹

Žalosna realnost, koju stotine i stotine sličnih primjera i citata potvrđuju. Da navedem još samo jedan o srednjoškolskim profesorima. Sâm službeni *Nastavni vjesnik* od 31. ožujka 1929. veli o njima: »Lagano i žalosno životare oni u strahu, da ne izgube svog mjesta, i u upornoj borbi, da nađu bilo kaku službu«.

Žalosno i tužno životare i njihovi kolege na najvišim školama — univerzitetima i znanstvenim akademijama, jer ih boljševičke pandže drže u krajnjoj materijalnoj bijedi i potpunoj ovisnosti, samo da tako budu — hoćeš ne ćeš nosioci i širitelji komunističkih ideja ili barem pasivni pristaše crvene partije.

To je eto ono crno naličje boljševičke prosvjete, što ga sovjeti na tako podmukao i ogavan način hoće da sakriju.

¹⁰ Id., ib. str. 93.

¹¹ Učiteljskaja Gazeta, br. 3, 1929.

3. Pokoljenje službenog ateizma.

Apsurdna parola evropskih slobodnih zidara jest: »Vjera je — privatna stvar«. Boljševizam — to neobuzdano čedo, koje je i Loža obilno dojila i mazila¹² — pošao je smjelo korak dalje; en je doviknuo: **Ateizam je službena stvar.**

Od prvog dana svojega nastupa boljševici su stali to načelo potpunog ateizma primjenjivati na najbrutalniji način. Rušili su crkve, ubijali vjernike, napunjali tamnice i kaznionice svećenicima, redovnicima i biskupima. — Naidoše na silan otpor, upornu reakciju. Zato su surovo progonstvo zamijenili perfidnim i zakulisnim šikaniranjem. No u svojoj borbi protiv svake religije, u frenetičkom širenju ateizma i antireligioznosti ne popuštaju. Najnoviji ateistički kongres, održan u lipnju 1929. i najnovije promjene zakona od 8. IV. 1929., kojima se dopušta samo **antireligiozna propaganda**, a djelovanje se bilo kakvog svećenstva silno skućuje, pokazuju grozničavu žurbu, pritajenu bojazan crvenih ideologa, što se još nijesu ispunile ateističke osnove, što još nije i iz zadnje sobe uklonjen križ. Stvorene su nove rezolucije o sistematskoj kampanji protiv svake vjere.

Čemu ta uporna borba, taj nepsihološki, neljudski prozelitizam? Odgovaraju nam na to sovjetski prvaci: **Izveštija** od 19. lipnja 1929. navodi riječi Kalinina, predsjednika Središnjeg eksekutivnog odbora: **»Mi se borimo protiv vjere, da olakšamo, da pročistimo put komunizmu«**, a u **Izveštiji** od 4. lipnja 1929. Olešković piše još jasnije: **»Mi svi moramo smatrati anti-religioznu propagandu zadaćom, koja nam je draga, od koje zavisi naš opstanak. . . «**

Dobro rekoše i Kalinin i Olešković: vjera smeta komunizmu, ona ugrožava opstanak boljševizma. Ona božanskim svojim auctoritetom brani ono, što je nerazdjeljivo od ljudske naravi — čovjekovu individualnost, koju komunizam hoće da smrvi u bezobzirnom mlinu umišljene jednakopravnosti.

Zato je komunistički boljševizam navijestio svakoj vjeri, a osobito — katolicizmu kao najopasnijem neprijatelju, rat na život i smrt. Stoga je učinio bezboštvo svojom državnom »religijom«. I to bezboštvo nije nipošto privatna stvar pojedinaca. U **Izveštiji** od 8. lipnja 1929. komesar za prosvjetu, »drug« Lunačarski, bojovno izjavljuje:

¹² Premda su boljševici 1922. na svom 4 om kongresu ekskomunicirali Framazoneriju, ipak se ona 1924. opet s njima pomirila i stvorila Društvo novog francesko-ruskog prijateljstva (Sociétés des Nouvelles Amitiés Franco-Russes) pod pokroviteljstvom g. Ariësa, generalnog tajnika pariske lože: Grand-Orienta. Pod tim utjecajem je par mjeseci kasnije, 28. listopada 1924., došlo do diplomatskih veza između Franceske i boljševičke Rusije. (Gautherot o. c. 151—2 i službeni organ društva: Nouvelles Amitiés Franco-Russes).

»Naš ustav dopušta najširu propagandu ateizma. Naša partija i sovjetska vlast (to je u Rusiji jedno te isto, nap. p.) zahtijeva, da se ta ateistička propaganda razvije što intenzivnije... Na tome je području naša politika agresivna, ona napada, uništava poput strijele, ali ne služi se mehaničkim pritiskom, materijalnom silom, jer te metode ne postizavaju svrhe... Sovjetska će vlast tako se omeđivši moćno potpomoći ateiste u silnomu njihovom kulturnomu djelu, koje ima da izliječi pučke mase od stoljetne bolesti — vjere.«

Da izliječi narod od te »bolesti«, g. Komesar za prosvjetu se na ateističkom kongresu hvali, da je samo za evropsku Rusiju organizirao 240 plaćenih agitatora za protuvjersku propagandu.

Na istom kongresu iznosi »drug« Kalatov, upravitelj državnih publikacija svoje uspjehe i svoje planove za širenje ateizma:

»Stvorena je sovjetska antireligiozna literatura, koja se razvija... Na tom području moramo najveću pažnju prikloniti propagandističkoj knjizi... Izdali smo već 130 raznih knjiga. — Treba nam još popularno-znanstvenih knjižica, koje će mase poučiti o »misterijima« prirode i nadomjestiti »božanske« priče materijalističkim shvaćanjem. Jednako su nam potrebna literarna antireligiozna djela... ta vrst književnosti premalo pazi na borbu protiv vjere. Trebamo i umjetničkih djela, koja će pokazivati... reakcionarnu ulogu vjere.«¹²

»Drug« Gorev potiče u *Izvestiji* od 20. lipnja 1929., da se što bolje organizuje ateistička propaganda među radništvom. Na ateističkom kongresu spominju se neki primjeri dobro organizirane kampanje. Radnička Udruga ateista u Ivanovu-Vozanesensku sklopila je kontrakt s radničkom i partijskom udrugom i tako si osigurala financijsko zaleđe. Ima 16 plaćenih konferencijera i 700 antireligioznih kružoka. Svake sedmice daje u svakoj tvornici okolice po koju antireligioznu konferenciju. (*Izvestia* 14. lipnja 1929.)

Taj val službenog ateizma zahvatio je i škole — njih upravo najviše, jer one bi imale da odgoje novu generaciju, koja bi bila riješena svih starih »predrasuda«. I tu nam sovjetska štampa pruža obilno autentične građe, da sa sigurnošću upoznamo smjernice, koje treba da vode boljševičko školstvo. Dakako — škola zavisi prije svega o nastavnicima; zato treba ponajprije njima — milom ili silom — »razjasniti stvar«, iščupati iz srca opasni vjerski konzervativizam.

Sovjetski *Nastavni Vjesnik*¹⁴ jetko poručuje svim konzervativcima i svima nastavnicima kategorički diktira, kakav im treba da bude njihov **Credo**:

»Vjera se bavi antisovjetskim radom; ona združuje protivusovjetske elemente... Učitelj uzgaja dječju savjest. Naši su zahtjevi jasni i neopozivi. Mi moramo imati 100% ateista među nastavnicima. Bez ikakvog milosrđa

¹² *Izvestia*, 14. lipnja 1929.; citiram prema Efremovu u »La Nouvelle Revue des Jeunes« 25. VIII. i 10. X. 1929. 3, Rue de Luynes, Paris (VII).

¹⁴ Br. 40. i 43., 1929.

moramo smjesta otpustiti sve učitelje, koji odaju bilo kakvu religioznost. Smjesta moramo da preuzgojimo i promijenimo one nastavnike, koji doduše ne očituju svoju religiju, ali ipak vjeruju... Svaki učitelj mora da bude bojovni ateista.»

4. Moral i kultura crvene uzdanice.

Plodove službeno ateističke prosvjete nije trebalo dugo iščekivati. Daskora je od njihove gnjiloće i truleži pozlilo cijeloj golemoj Rusiji, a pomalo će od tog smrtonosnog vonja popadati u nesvijest i njeni bliži — ili daljni susjedi. Upravo grozne su dubine i neopisiva je bijeda, u koju je boljševizam survao rusku mladost.

Da ne kaljam pera i ne tjeram cijenjenom čitaču crvenila u lice, mimoići ću potanje nabranje i opisivanje onih stotina i stotina gnjusnih i bljutavih scena, kojima boljševički režim opaja, truje i degenerira čitav jedan naraštaj. Tek nekoliko crta, kako ih riše sama sovjetska štampa. Isti *Nastavni Vjesnik*,¹⁵ koji tako konstantno i sistematski uštrcava svojim čitačima ateistički serum, mora da prizna žalosne činjenice:

Što opažamo u našim gradskim školama? Erotizam, egoizam, pomanjkanje ideala. Zidovi zahoda su išarani prostačkim natpisima i slikama. Pred djevojkama se pripovijedaju dvolične i bestidne anegdote. U literaturi se s najviše zanimanja obrađuju djela, koja govore o seksualnim odnosima. Mladež često puta uopće nema ni pojma o dobroti ili zloći ljudskih činâ, o moralnim ili socijalnim dužnostima...

Naši se učenici odlikuju svojom surovošću prema slabima... Uzimlju kokain, sanjare o budućem životu besposlice; u školi su nemarni, no zato vrlo rado... posjećuju razne prijateljske večeri...

Naši mladići i djevojke... žive kao crveni buržui.

Uzrok sličnih školskih bolesti jest gotovo posvemašnje pomankanje odgojnog djelovanja u školi... Naša škola ne daje solidnih moralnih osnovica. Ulazeći u život naša se mladost ne opire zlim utjecajima; odatle tragedija naše mladeži: pijanstvo, samoubojstva, anarhija u privatnom životu... Naša je mladež raspuštena i razvratna, jer je pedagozi nijesu znali da uzgoje... «

Ciničke li sofistikerije! »Nijesu znali da uzgoje« — nijesu mogli, jer ste im iščupali iz ruku najodgojnije sredstvo, najbolju uzdu svim strastima, najjači motiv plemenitog idealizma: vjeru. One prave uzgojitelje proglasili ste pobožnjačkim konzervativcima, pobacali ih iz škole, a na katedre postavili za uzgojitelje ljude, koji nemaju doduše »opasnog otrova«: vjere, ali koji zato nemaju ni pedagoškog smisla, jer su sami bez uzgoja — bez morala... Samo par fakata za intermezzo:

»Učitelj željezničkog teritorija Taige predan je sudu, što je htio prisiliti jednu od svojih učenica, da živi s njim u konkubinatu.

¹⁵ br. 9., 1929.; mnoge citate posuđujem iz Gautherot o. c., koji upravo sa skrupuloznom savjesnošću navodi sovjetske časopise.

»Učitelj iz Topkina otpušten radi istog zločina.

»Učitelj jedne škole u Tomsku predan sudu radi konkubinarstva s jednom svojom učenicom, odraslijom doduše — no slaboumnom. Primamo mnogo listova, koji nas obavješćuju o »sloboštinama«, koje si sovjetski pedagozi dopuštaju sa svojim učenicama, kako ih pozivlju na rendez-vous, kako ih prijateljski grle etc. etc. . . . U školi se stvara atmosfera seksualne raspojasanosti, koja demoralizira mladež.«

Toliko crnih činjenica samo u jednom broju Nastavnog Vjesnika od 20. ožujka 1928. A što da prelistamo cio jedan mjesec — godinu?

Vratimo se međutim od pedagoga k samoj mladeži! Iz škole zavirimo u sovjetske **Đačke domove**. Nekoliko ih je uređeno za naivne strance, a u ostalima vlada anarhija, kakve povijest valjda uopće nije zabilježila. **Komsomolskaja Pravda** u 128. broju 1928. opisuje život studenata u Đačkom domu Mendelejevog instituta u Moskvi:

»Pijanke, koje traju po više mjeseci; javne bludnice; karte; tučnjava bocama ili čim bilo, što dođe pod ruku . . .

Da se izbroje svi zločini, što su ih počinili studenti Partije, trebali bismo više novinskih stupaca.

1927. je neki slušač Radničkog fakulteta silovao i zarazio jednu učenicu. Ona je bila isključena iz Partije (komunističke), a njemu ništa . . .

Predsjednik odbora, koji je svoju sobu pretvorio u pravi noćni kabaret, provali jedne noći bravu od sobe neke studentice, koju je od prostaka spaslo samo njezino zapomaganje.

Ukratko: silovanje, pijanstvo, samoubojstvo, neobuzdano zadovoljavanje požudama.

Stipendiji se dobivaju samo protekcijom . . . Obični se studenti ne usude pisnuti; znaju, da bi bili smjesta isključeni iz Partije, iz Đačkog doma i sa samog univerziteta.«

Tako mnogi **Domovi** u prijestolnici; ali i u provinciji nije bolje. O **Đačkom domu** u Voroneju piše **Komsomolskaja Pravda** od 24. studenog 1928.:

»Saznajemo svu moralnu trulež partijskih studenata: kako se opijaju, kako dovode u stan prostitutkinje, kako organizuju atenske noći; sedam samoubojstava studentica ostavljeno je bez ikake istrage . . .

Članovi komisije za podjeljivanje stipendija misle samo na svoj džep . . . Studentica Antonov . . . umrla od gladi . . . Student Papov gotovo obolio od gladi, dok je neki član »crvene stanice« uživao dvostruki stipendij . . . Na đačkom sastanku . . . predsjednik komisije Sandulov samo se na sve proteste neslano šalio: »Kad članovi Partije krađu, možemo i mi da krademo!«

Sam prosvjetni komesar Lunačarski, priznaje jadno stanje **Đačkih domova**:

»U **Đačkim domovima** vlada užasna nečistoća . . . Sobe se ne rede ni svakog mjeseca jedamput. Praonice ne funkcioniraju; većina studenata ide na predavanja, a da se nijesu ni umili.«¹⁶

¹⁶ **Komsomolskaja Pravda** 18. X. 1928. — Gautherot o. c. 67.

U jednakom kaosu i u jednakoj moralnoj i materijalnoj prljavštini žive i djeca, ona nježna mila bića, koja su tako privlačljiva i ljubazna, kad su dobro uzgojena — a tako odbojna i surova, kad ih prepuste instinktima niže naravi. Boljševička je revolucija milijune tih majušnih stvorenja lišila domaćeg ognjišta, slatkog majčinog zagrljaja i tople očeve ljubavi. Milijuni se zapuštene djece, kojima je revolucija krvoločno progutala roditelje, ili su je sami roditelji prema boljševičkom bračnom pravu i shvaćanju nečovječnom hladnoćom odbacili — milijuni se takvih mališana jadno skita i vuca ljeti po središtu i sjevernijim dijelovima — a zimi po južnijim predjelima Rusije. Kruta ih nevolja sili na svašta: dječaci kradu, robe, pljačkaju, a ne ustručavaju se ni najbrutalnijih pustolovina s nemoćnim ženskima; zapuštene pak djevojčice zaslužuju kruh najnečovječnijim načinom — prostitucijom. Knjige bi se dale napisati o jadnom životarenju tih mladih nesrećnika. . .¹⁷

Sovjeti su za te mališane osnovali **Dječje domove**. U njima je bilo sakupljeno 500.000 djece; 1929. smanjili su taj broj na 300.000. Što je to prema onim milijunima beskućnika? Kap u more.

Nažalost ne vidi se pravo, koja korist od tih **Dječjih domova**. Stupci samih sovjetskih novina su puni tužaljki na ta utočišta, na bijedu, nemoral i surovost, koja se tu bani. Direktor **Dječjeg doma** u Tuli piše o tim jadnicima: »lutaju po hladnoj kući poput kakih sjena, bosonogi, puni ušiju i nazeblina, zaraženi tuberkulozom . . .«

Upravitelj jedne druge kuće veli o djeci i njihovim odgojiteljima:

»Pitomci **Dječjih domova** napunjavu strahom mirno stanovništvo . . . Djeca su uhvatila direktora Doma baš u času, kad je htio da provali u spremište i odnese stvari, koje pripadaju kući. Prigodom neke dispute taj je isti direktor jednom gojencu izbio oči . . . Muka je, završava urednik¹⁸ lista, čitati odlomke pisama, koja nam dolaze sa svih strana Unije i opisuju stanje **Dječjih Domova**; sve vapije za pomoć i proriče katastrofu.«

Katastrofa je uistinu blizu, ili bolje već je nastupila: moralna katastrofa — već smo je dovoljno opisali; zdravstvena katastrofa: alkohol i spolne bolesti haraju poput kuge među sovjetskom mladeži i čine od nje generaciju tjelesnih i duševnih kretena. Alkohol kraljuje već i među djecom. Prema nekoj anketi od grupe djece između 7 i 11 godina: 61% upotrebljava alkoholno piće, 25% pije redovito, 20·8% se potpuno opije. A od djevojčica od 7—12 godina: 75·5% pije alkoholna pića, 36% pije redovito, 20·5% se potpuno opija,¹⁹ a »dekret prosvjetnog komesara o anti-alkoholnim tečajevima u svim nižim, srednjim i visokim školama ostaje sve do danas mrtvim slovom«.

¹⁷ Nedavno je jednu napisao V. Zenzinov: *Les enfants abandonnés en Russie Soviétique* — preveo A. Pierre. Plou, Paris VI.

¹⁸ Nastavni Vjesnik, 22. ožujka 1929.

Još užasnijim zamahom kose i izjedaju mlade ruske živote — spolne bolesti. Sami boljševički ideolozi sa zebnjom promatraju njihovu katastrofalnu raširenost. **Begnota**,²⁰ list za puk, se tuži: »**Komunistička omladina — Komsomol unosi u sela raspuštenost i spolne bolesti...**« Prema statistici sovjetskog profesora Holtzova prije revolucije je od 100 spolno bolesnih 7 njih prenašalo zarazu u svoje obitelji. 1918., godinu dana nakon dolaska boljševika, taj je broj poskočio na 33, a 1928. — poslije sedmogodišnjeg crvenog režima — broj se prenosilaca zaraze podigao čak na 64 od sto. I tu je svaki komentar suvišan.

U đačkim menzama, koje su bile povjerene g. Douillet-u,²¹ od 100 đaka 70—75 njih bilo je zaraženo veneričkom kugom. U nekim krajevima, kao n. pr. sjeverno od Kavkaza 80—85% cjelokupnog stanovništva zaraženo je spolnim bolestima. Sovjetske službene statistike, koje nastoje da umanje broj, priznaju da je 30% svega stanovništva sovjetskih republika okuženo.

Moralnu i zdravstvenu krizu neminovno slijedi i prosvjetna. Mladež, kod koje se svijesno i sistematski nastojalo, da joj iščupaju svaki vjerski i moralni osjećaj, nužno doživljava dekadansu. Kad se u školi prije svega ide za tim, da se u mlade glave pošto poto utuve ideje jednog utopističkog sistema, i kad se toga radi priječi svaka privatna inicijativa, zabranjuje učenje bilo koje znanosti, koja bi se samo malo kosila s marksističkom ideologijom, i tako zarobljuje najprirodnija težnja ljudskog razuma za istinom, za potpunom Istinom — Bogom, onda takva škola mora da porodi onakav monstrum ignorancije i opskurantizma, kao što ga je izrodila sadašnja sovjetska škola.

Daleko bi me zavelo, kad bih i tu iznosio sve autentične činjenice. Samo par najkarakterističnijih crtica i izjava:

Sam službeni organ Prosvjetnog Komisarijata od godine 1926. mora da prizna na 67. stranici:

»Nastava je u našim školama jedna, užasna i što se tiče tehničkih stvari (čitanja, pisanja, računanja) i što se tiče općenitog znanja. Od toga boluju sve škole... Svi zahtijevaju, da se promijeni sistem... Ispiti kandidata na tehničkim institutima i na visokim školama su pokazali potpuno neznanje najelementarnije matematike..., da pravopisa i ne spominjemo: u tome je neznanje upravo nepojmljivo...«²²

»Istina s Istoka« iz Taškenta, 14. listopada 1927. donosi zanimljive rezultate nekog ispita: od 679 kandidata druge kategorije (srednje škole) pade 44% iz domaćeg jezika; 32% iz ruskog, 27% iz geometrije, 26% iz algebre, 25% iz fizike.

Novine ističu, da pitanja nisu nipošto bila teška. Nasuprot. N. pr.: Jedan kandidat zapitan o svjetskom ratu bez okolišanja

¹⁹ Učiteljskaja Gazeta, br. 5. 1929.

²⁰ cfr. Etudes 20. studenog 1925., str. 439.

²¹ o. c., str. 131.

²² D A P, 25. I. 1928.

odgovori: Rusija je bila saveznica Njemačke protiv Francuske i Engleske. Jednom drugom su Sacco i Vanzetti kineski revolucionarici, a treći opet za ruskog državnika Stolipina (1863—1911) reče da je to nekakva agrarna reforma ili neki prokurator sv. Sinoda za Aleksandra III. Barometar je crvenim studentima postao spravom za mjerenje temelja.

Još samo par pitanja: »Tko je bio Voltaire? — Vesela neka djevojka. — Kad je živio Puškin?«²³ — U sedamnaestom ili šesnaestom stoljeću. Za sovjetske studente povijest novog vijeka počinje u listopadu 1917., a srednjeg vijeka traje od 1905.—1917.; povijest starog vijeka obuhvaća parisku Komunu (1871) — što ih briga za ostalo. Za njih je maršal von Hindenburg »sekretar Kominterne« (IIIe Internacionale u Moskvi). Egipat se teškom mukom traži na karti Australije. Na tehničkom institutu ima kandidata, kojima se »električna struja mjeri kalorijama, a termometar služi za mjerenje udaljenosti.«²⁴

Tako je boljševizam tiranskim nametavanjem nehumanih marksističkih ideja i fanatičkim proganjanjem vjere uništio cijelu jednu generaciju, natjerao uzdanicu golemog ruskog naroda u nemoral i očaj.

»Naš je život užasno crn i žalostan...; nema u njem nikakove ljepote... gledamo, kako se pred nama valja gadna i zarazna bujica, koja sve nosi, sve lomi, na što god putem naiđe. Čovjeku se čini, da koraca s uvijek pridignutim odijelom bojeći se, da se ne zablati...; to vam je naš život...«

Tako veli pismo, što ga je moj ruski prijatelj primio iz centralne Rusije.²⁵ Isti bolni utisak dobiva čovjek, kad premeće po sovjetskim novinama: »Olšanova (23 god) se objesila. Frolova (21 god.) se otrovala; isto tako i Pavlov (28 god.) i još jedna nepoznata osoba od kakih 20 godina. Objesili se još: Vasiljeva (17. god.), Leibus (23 god.); otrovali se: Stepanova (21 god.); Sušakova 21 god., Buh 21 god.«²⁶ i tako redom gotovo svaki dan.

Nesmisao za ozbiljniji kaki rad, nemoral i očaj, to je refren boljševičke prosvjete.

* * *

To je rasulo, što čeka evropsku civilizaciju. Evropa stoji na rubu užasnog ponora i lakoumno virka u njegove mračne dubine. Boji se boljševizma, a ujedno ga njeti; progoni ga i mazi; tjera ga, a ujedno mu put pripravlja. Izgoni službene agitatore crvene Internacionale i baca u tamnice zaslijepljene njezine žrtve.

²³ Najveći ruski pjesnik (1799—1837) — Komsomolskaja Pravda, 1928., br. 195.

²⁴ Communisme à l'école, p. 49.

²⁵ Kologrivov, DAP., 10. IV. 1929.

²⁶ Krasnaja Gazeta, Lenjingrad — id., ib.

a daje punu slobodu, pače sama uvodi i pomaže kud i kamo opasnije preteče komunizma: brisanje imena Božjeg iz javnog života, boj protiv svake religije, neobuzdanu slobodu najrazvratnijih ideja, laicizaciju škole i sveukupnog odgoja, machiavelizam u politici i t. d. Ne ustaju zadnjih godina bez razloga proroci navještajući propast Zapada. Najprije bi ipak mogao imati pravo uvaženi savremeni njemački pisac Arnold Rademacher, kad veli: Zapad tako dugo ne će propasti, dok bude vjerovao; i to nesamo u hladnom, teoretičkom smislu, kako se to obično uzima, nego vjerovao tako, da ideja Boga opet zaviada čitavom njegovom kulturom. . . I obratno zapad kao kulturni faktor nema nikakove nade i nikakova prava na daljni opstanak, ako mu Bog i nadalje ostane problematičan i postane još problematičniji. . . Zar se dakle ne javljaju znakovi raspadanja? I nad tim ruševnim svijetom javlja se bijeli lik časnog starca iz Vatikana, gdje razboljena srca i uzdignutih ruku šalje k nebu molitve, ne bi li zapriječio rasulo, koje hoće sad na da uz veliku orljavinu udari po Zapadu! Hoće li Evropa, kršćanska Evropa razumjeti Njegov poziv od 2. veljače o. g. na »Križarsku vojsku molitve za Rusiju«? **Stj. T. Poglajen D. I.**

KATOLIČKE SMJERNICE

SV. CRKVA O NOVIJOJ ŽENSKOJ MODI.

Čednost je kršćanska krepost i potrebna je svakome, a narpose ženi. Nema ništa odvratnije negoli je nečedna žena ili djevojka. A obratno, kršćanska čednost privlači. Zato sv. Petar i piše: »Tako i (vi) žene pokoravajte se svojim muževima, da se, ako neki i ne vjeruju propovijedanju, dobiju ženskim vladanjem bez propovijedanja, kad vide čisto vladanje vaše sa strašom. Ne kitite sebe izvana pletenjem kose i postavljanjem zlata i sjajnim haljinama, nego kitite onoga sakritoga, onoga čovjeka srca, što je s neraspadljivim (nakitom) krotka i mirna duha.« (1. Petr. 3, 1-4.) I sv. Pavao piše Timoteju: »Tako hoću i žene da se kite u pristojnom odijelu sa stidljivošću, a ne pletenicama ni zlatom ili biserom ili skupocjenim haljinama, nego dobrim djelima, kao što se i pristoji ženama, koje ispovijedaju da su pobožne.« (1. Tim. 2, 9-10.) Pristojnost — to je najljepši ures kršćanskih žena. To preporučuju i apostolski poglavice.

No ima u povijesti čovječanstva katkada čudnovatih pojava: ljudi se na neko doba zanesu za nekim poganskim običajima. Tako je bilo u doba renesanse i u predvečerje francuske revolucije. Oba je puta naturalizam bio izbio na površinu. I oba se